

SÜRDÜRÜLEBİLİR TURİZM YÖNETİMİ KAPSAMINDA YER ALAN ÖRNEK EKOTURİZM UYGULAMALARI

The Example Ecotourism Practices Content of The Sustainable Tourism Management

Sevinç İSAYEVA *

Murad Alpaslan KASALAK **

ÖZ

Dünyada meydana gelen değişikliklerden dolayı insanların çevreye negatif yönde etkisi de artmıştır. Doğal kaynakların tükenmesi, çevre kirliliği, ekolojik dengenin bozulması sonuçta dünya ülkelerinin zarar görmesine neden olmaktadır. Bu olumsuz durum içerisinde yer alan gelişmekte ülkelerde en önemli gelir kaynaklarından birisi de turizmdir. Ancak kitle turizmi bu olumsuz tahribatı arttırmıştır. Bu durum sürdürülebilirlik ve ekoturizmi dünya için zorunlu kılmıştır. Bu nedenle çalışmamızda sürdürülebilir turizm çeşidi olan ekoturizmin dünya üzerindeki örneklerini incelemek amaçlanmıştır. Çalışmamızın ilk bölümünde sürdürülebilir turizm ve turizmde sürdürülebilirlik politikaları kapsamında Avrupa ve Türkiye'nin sürdürülebilirlik politikaları, ikinci bölümde ekoturizme kavramsal yaklaşım, ekoturizmin amaç ve ilkeleri, üçüncü bölümde dünyada ekoturizm ve sürdürülebilir turizm uygulamaları yer almıştır. Bu çalışma da sürdürülebilirliğin ve ekoturizmin çevreye daha az negatif yönden etki eden turizm türü olarak, aynı zamanda örnek olarak ele alınmış destinasyonlar olan İspanya, İtalya, Kosta-Rika, Florida, Karayipler, Tayvan, Çin'de ekoturizm uygulamaları incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Sürdürülebilirlik, Sürdürülebilirlik Politikaları, Ekoturizm, Ekoturizm Uygulamaları

ABSTRACT

Due to the changes occurring in the world has resulted creating negative effect of people to the environment. Depletion of natural resources, environmental pollution, ecological degradation ultimately causes damage to the world. But mass tourism has increased the negative destruction. One of the most important sources of income in this negative situation in developing countries is tourism. This situation makes sustainability and ecotourism imperative for the world. Therefore, this study is intended to examine the examples of the varieties of ecotourism sustainable tourism in the world. In the first chapter of this study sustainable tourism, and organisations, sustainable policy in Europe and Turkey, in the second part conceptual approach to ecotourism, the aims and principles of ecotourism, in the third part ecotourism and sustainability practices in the world have been involved. In this study, it has been made compilation about how sustainability and ecotourism were implemented in the targeted countries as a kind of tourism which has little negative affect on environment. At the same time, it was investigated ecotourism practi-

* Yüksek Lisans Öğrencisi, Akdeniz Üniversitesi, Turizm Fakültesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Turizm İşletmeciliği Bölümü, Öğretim Üyesi, sevinc199325@gmail.com

** Yrd. Doç. Dr., Akdeniz Üniversitesi, Turizm Fakültesi, Rekreasyon Yönetimi Bölümü, Öğretim Üyesi, muradkasalak@akdeniz.edu.tr

ces in the desytinations which taken as an examples Spain, Italy, Costa-Rica, The Caribbean, Florida, Taiwan, China.

Keywords: Sustainability, Sustainability Policy, Ecotourism, Ecotourism Practices.

GİRİŞ

TURİZM GÜNÜMÜZDE EN hızlı büyüyen sektörlerden biri olduğu için bir çok ülke için ekonomik kaynak olarak değerlendirilmektedir. Küreselleşme, hayat tarzında değişimler turizme bakış açısında da değişikliklere neden olmuştur. Bu değişimler turist sayısında artış, turizm gelirinde yükselişle beraber turizm tercihlerinde de kendini göstermiştir. Turistlerin eğitim seviyesindeki yükselmeye onlarda çevre ve doğa bilinci artmış, istek ve talepleri farklılaşmıştır. Artık turistler keşif, macera, dostluk, doğa bilinci, iç dünyasını zenginleştirmek peşindedir. Onların üstünlük verdikleri etkinlikler daha çok kampçılık, balıkçılık, sırt çantası ile gezintiler, doğa fotoğrafçılığı gibi doğaya yönelik etkinliklerdir. Bu turistik işletmelerin ve pazarlamacıların sürdürülebilirliğe ve ekoturizme yönelmesine neden olmaktadır. İnsanların doğayla bağının zayıflamasından dolayı doğaya dönüş kavramı ortaya çıkmaktadır. Bu tip turistlerin beklentileri deniz-kum-güneş turizminin hâkim olduğu turizm merkezlerinden uzakta, çevreyle bütünleşmiş bir hizmet ve bozulmamış temiz çevrede, doğayla iç içe bir tatil yapmaktır. Turizmin doğayla bütünleşmesi sürdürülebilirlik kavramını yaratmaktadır. Sürdürülebilirlik kavramı 1990'lı yıllardan yayılmaya başlamıştır.

Sürdürülebilir Turizm ve Turizm İşletmelerinde Sürdürülebilir Yönetim

Sürdürülebilir turizm kavramı, her sektörde kendisini gösteren sürdürülebilirlik anlayışının turizme yansımalarıyla meydana gelmiştir. Dünya Turizm Örgütü tarafından sürdürülebilir turizm şöyle tanımlanmaktadır "Turistlerin, sektörün, çevrenin ve evsahibi halkın gereksinimine yönelik şimdiki ve gelecekteki ekonomik, sosyal ve çevresel etkilerini dikkate alan turizmdir." Bramwell ve Lane'e (1993) göre sürdürülebilir turizm turist, çevre, yerel halk arasındaki karmaşık ilişkilerden dolayı meydana gelen gerginliklerin azaltılmasını amaçlayan ve bununla da hem doğal hem de insan kaynaklarının kalitesini ve deha uzun süreli devamlılığını sağlamaya çalışan bir yaklaşımdır (Kozak, 2014, s. 17). TÜSİAD'ın 2012 yılında yayınladığı rapora göre sürdürülebilir turizm sektörü kontrol etmek ve olumsuz etkilerini yönetmek anlamını taşımakta ve yerel halka ekonomik ve sosyal fayda sağlama ve çevreyi koruma adına çok özel bir yere sahiptir.

Yöredeki insanların ve turistlerin ihtiyaçlarını karşılarken gelecekteki fırsatları koruma sanatı sürdürülebilir turizmdir. Sürdürülebilir turizmin gerçekleştirilmesinde, turizm-çevre-insan etkileşiminin yaşandığı, doğal ve kültürel değerleri içeren tüm kaynakların korunarak gelecek nesillere aktarılması önem taşımaktadır (Kaypak, 2010:94). Sürdürülebilir turizm, çevreyle bütünleşik turizm gelişmesi tartışmasında anahtar kelime haline gelmiştir (Sezgin ve Karaman, 2008:430). 1992 yılında Rio Dünya Zirvesi kapsamındaki Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansı'nda (UNCED), ekonominin sürdürülebilir kal-

kınma hedeflerine ulaşmayı sağlayan en önemli sektörlerinden biri olarak Seyahat Turizmi tanımlanmıştır. 182 hükümet, yapılan Dünya Zirvesinde sürdürülebilir kalkınma hedeflerine ulaşmayı sağlayacak kapsamlı bir eylem planı olan 21. Gündem Maddesi'ni kabul etmiştir (Fidenza vd, 2011:25). Turistik işletmeler sürdürülebilir turizm aktörlerinden biri olarak kabul görmektedir. Farklı yapı ve birimlerden oluşan turistik işletmelerde sürdürülebilirlik derken bu işletmelerin faaliyetlerinde doğal kaynakların korunması, yapım, inşaat ve işletim sürecinde çevreye duyarlı davranmak ve bunun gibi bir sıra uygulamalardan bahsedilmektedir. Kaynaklar deyince artık sadece klasik anlamda ilk aklımıza gelen enerji ve ham madde tüketimi değil, mümkün olan finansal kaynaklar ve insan da olmalıdır. Bu bağlamda sürdürülebilir bir işletmenin büyüme, gelişme ve kar gibi klasik genel işletme hedeflerini taşıyan ana temeller, ekonomik, ekolojik ve insani/toplumsal (sosyo-kültürel) faktörlere dayanmalıdır (<http://www.ekoyapidergisi.org/269-turizm-ve-surdurulebilirlik.html>).

Örgüt sürdürülebilirliği açısından, yönetimde bütün paydaşların koordinasyonlu bir biçimde faaliyetini dikkate alan ve geleneksel yönetim anlayışına alternatif olarak ele alınan bir yaklaşım olarak meydana çıkmıştır. Sirvastava'ya göre bu yönetim yaklaşımı risk altındaki toplumlar için ekosisteme dönük yönetim tarzını desteklemektedir (Günlü, 2014:63-79). Ekosisteme yönelik alternatif yönetim sistemi yeşil ürün, yeşil işletmecilik, yeşil pazarlama gibi kavramları kapsamaktadır. İnsan ya da hayvan sağlığı için tehlikeli olmayan, imalat, kullanım ya da yok etme süresince çevreye zarar vermeyen, aşırı miktarda enerji ve diğer kaynakları tüketmeyen, fazla ambalaj ya da kısa yaşam süresi nedeni ile gereksiz çöpe neden olmayan, gereksiz kullanım gerektirmeyen, hayvanlara işkence yapmayan ve çevreye zarar verecek zararlı maddeleri kullanmayan üründür (Kozak, 2014:74).

Tablo 1. Yönetim Anlayışındaki Farklılıklar

Temel Varsayımların Konuları	Geleneksel Yönetim Anlayışı	Yeni Yönetim Anlayışı
Amaç	Ekonomik büyüme ve Karlılık Hissedarların Refahı	Sürdürülebilirlik ve yaşam kalitesi Paydaşların refahı
Değerler	Rasyonellik ve Salt bilgi Kendi Kendine Yeterlilik	Sezgi ve anlayış/kavrama Birbiriyle bağlantılılık
Ürünler	Fonksiyon, stil ve fiyat bazlı tasarım Kullan-at ambalajlama	Çevreye uygun şekilde tasarım Çevre dostu ambalajlama
Üretim Sistemleri	Enerji ve kaynak yoğun Teknik verimlilik	Düşük enerji ve kaynak kullanımı Çevresel verimlilik

Örgütsel Yapı	Hiyerarşik yapı Yukarıdan aşağıya karar alma Merkezi otorite Gelirler arasında büyük farklılık	Hiyerarşik olmayan yapı Katılımcı karar alma Merkezi olmayan otorite Gelirler arasında düşük farklılık
Çevre	Çevre üzerinde hakimiyet Hava kirliliği ve atıklar dışsal- lık olarak kabul edilir	Doğa ile uyum Hava kirliliği ve atıkların elimine edilmesi ve yönetil- mesi
İşletme Fonksiyonları	Tüketimi artırmaya yönelik pazarlama Kısa dönemde kar maksimi- zasyonuna yönelik finans- man	Tüketicilerin bilinçlendiril- mesine yönelik pazarlama Uzun dönemli sürdürülebilir büyümeye yönelik finansla- ma

Kaynak: Kozak,2014:15

Ekolojik çevreye en az zarar vermeye çalışan alternatifler üzerinde çalışarak, taşeron ve tedarikçilerini bu düşünceye uygun olarak seçen ve yeşil ürün ve hizmeti pazarlama stratejisinden daha çok yeşil yaşam kalitesinin yaratıcısı olarak gören, bu bağlamda işletmelerde yeşil etiği ve yeşil sorumluluğu başta tüketiciler olmakla diğer toplum kısımlarında da itici güç haline getiren yönetim şekli yeşil işletmecilik yaklaşımıdır. Tüketicilerin çevreye olan duyarlılığının artması işletmelerin yeşil ürün ve hizmet sunumuna verdikleri öneme bağlı olarak artacak ve ya azalacaktır. Buna paralel olarak yeşil pazarlama anlayışında temel konu da ekolojik gerçekleri gizlemek yerine ortaya koyan ve doğa ile dost ürünler tasarlamakla hem tüketicilerin isteklerini yerine getiren, hem de işletmelerin hedeflerini gerçekleştirmeye yönelik firma imajını sağlamlaştırma çabasıdır (Emgin ve Türk, 2004).

Ekoturizmin Tanımı ve Önemi

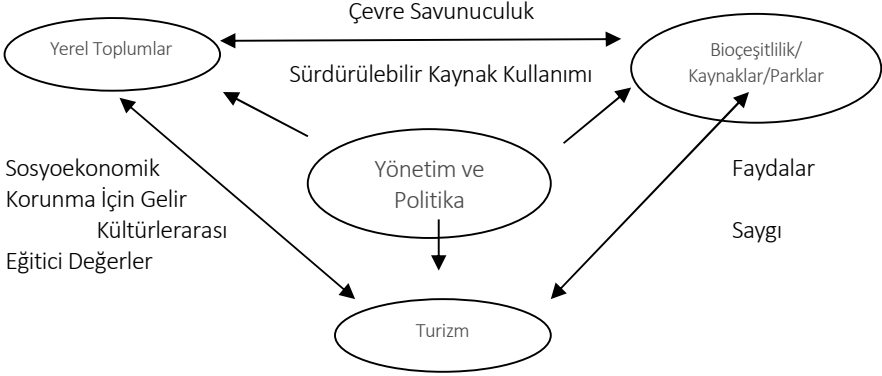
Doğa temelli turizm toplumda çeşitli sosyal ve ekonomik faydalara yol açmaktadır. Doğa temelli turizmin ekonomik faydalarından daha çok bahsedilmektedir, Bunun nedeni ekonomik faydaların. Somut sosyal faydalara nazaran çok daha kolaylıkla ölçülebilmesidir. Yapılan araştırmalara göre doğal alanlarda yaşayan insanlar rekreasyon ve turizm faaliyetlerine katılmada ekonomik kar gütmemektedir. Örneğin Minnesota devlet parkında toplumsal paydaşlarına göre parklar kendi yerli insanlarına nadir Açık hava rekreasyon faaliyetlerine katılma yardımcı olmaktadır aynı zamanda bu faaliyetlere katılma doğal alanların yok olmayacağına dair bir güvenlik duygusu vermektedir. Rekreasyon faaliyetleri aynı zamanda yerel toplumun yaşam kalitesini ve bireysel sağlıklarına katkı sağlayacağı bununla da toplumsal refahı arttıracığı bilinmektedir. Dünya

Turizm Örgütünün 1998 yılında yayınladığı rapora göre,1990 'lı yıllardan bu yana hızla gelişen turizm endüstrisi içinde, doğa temelli ekoturizm hızla gelişen bir sektör olarak dikkat çekmektedir (Stein vd., 2003:155). Çevre konularına karşı artan ilgi ekoturizme olan ilgiyi arttırmaktadır. Birleşmiş Milletler ,Ekoturizmin öneminin tanınması için 2002 yılını "Uluslararası Ekoturizm Yılı" olarak ilan etmiştir (<http://www.omcekonomi.com/175/ekoturizm>).

Ekoturizm kelimesi ilk kez 1983 yılında Meksikalı mimar, çevreci ve uluslararası eko-turizm danışmanı Hector Ceballos-Lascurain tarafından kullanılmıştır. Ekoturizm doğa temelli turizmin bir alt pazarıdır. Parklar ve koruma altındaki alanlar en önemli eko-turizm destinasyonlarıdır(Stone, 2002:1-2). Ekoturizm; ekolojik turizmin kısaltılmış halidir. Ekoturizm, doğayı bozmayan ve koruyan bir turizm anlayışını ifade etmektedir. Ekoturizm Uluslararası Doğa Koruma Birliği'nin (IUCN) tanımına göre, eğlenmeyi, doğayı ve kültürel kaynakları anlayarak korumayı destekleyen, düşük ziyaretçi etkisi olan ve yerel halka sosyo-ekonomik fayda sağlayan, doğal alanlara karşı çevresel açıdan sorumluluk taşıyan seyahat ve ziyaretir (Kaypak, 2010:95).

Ekoturizm "çevre ve kültür değerlerinin sürdürülebilirliğini garanti altına alan, yerel halklara maddi yarar sağlayan turizm" olarak kavransa da, ağırlıklı faaliyet alanı olarak doğada yapılan turizm türlerini kapsamaktadır. (<http://www.ekoturizmdernegi.org/ekotur.asp>) Ekoturizme eş terimler olarak yeşil turizm, alternatif turizm, doğa turizmi, yaban turizmi, kültürel turizm kullanılmaktadır. Ekoturizm, değerlilik, katılımcılık, duyarlılık ruhu içinde nispeten doğal özelliklerini koruyan alanları ziyaret eden kişi olarak tanımlanan ekoturist biçimini ortaya çıkarmaktadır. Bu turist tipi yaban hayatını ve doğal kaynakları kullanırken tüketici bir anlayışla yaklaşmaz. Ekoturizm çevresel, ekonomik ve sosyal ilişkiler bütünüdür. (Kasalak, 2014:52-53) Birleşmiş Milletler, ekoturizmin öneminin tanınması için 2002 yılını "Uluslararası Ekoturizm Yılı" olarak ilan etmiştir (<http://www.omcekonomi.com/175/ekoturizm>). Ekoturizmin amacı, yerel halkın yaşam düzeyini artırırken, çevre üzerinde etkisi olan bütün faaliyetleri kısıtlamak ve sürdürülebilir ve yaşanılabilir turizm fırsatları yaratmaktır. (<http://www.ecotourism.ca/importanceofecotourism.html>). Kitle turizminden ve onun kaynak ağırlıklı altyapısından gelen çevresel etkini azaltmak ekoturizmin amacıdır. Bundan başka, yerel halkın aktif faaliyetini sağlamaktır, bu da toplum temelli eko-turizm olarak tanınmaktadır. Ekoturizm kapsamında yapılacak işler kaynak kullanımını azaltarak, çevre dostu altyapı tasarımını desteklemek ve bunu geleneklere ve yerel topluma uygun hale getirmektir. Etkiyi azaltmak aynı zamanda turist sayısını azaltmaktır. Genel olarak ekoturizm yerel topluma, geleneklere saygı göstermek, seyahatin sömürücü yanlarını hafifletmek olarak tanımlanmaktadır. Ekoturizmden gelen gelir kültürel mirasla

beraber yerel halkın kalkınmasına da katkı sağlamalıdır (Healey ve Media, <http://traveltips.usatoday.com/aims-objectives-ecotourism-108341.html>)

Şekil.1. Eko-Turizmin Kavramsallaştırılması ve Değerlendirilmesi için Çerçeve
Kaynak: Stone, 2002: 26

Dünya Turizm Örgütüne göre ekoturizmin amaçları ise;

- Doğanın ve geleneksel çevrenin korunması
- Turistlerin, doğayı ve yerel halkı tanınması
- Yerel halkın ekonomik olarak kalkınması
- Çevrenin en üst düzeyde korunmasıdır (<http://www.ekoced.org.tr/?p=73>).

Ekoturizme katılan gruplar genelde küçük gruplardır ve kişi sayısı ortalama 25 kişidir. Ekoturizm merkezlerindeki konaklama işletmelerinde 100 yatak kapasitesini aşmayan ünitelerdir (Yücel, 2002).

Örnek Ekoturizm Destinasyonları

Ekoturizmin öneminin ve parlak geleceğinin farkına varan birçok ülke ekoturizme yönelik önemli destinasyonlar haline geldiği görülmektedir. Bu ülkelerde yer alan bazı destinasyonlar, ekoturizm üzeri yoğunlaşarak ülke gelirlerine de katkı oluşturmaktadır.

İspanya Örneği

Tatil turizmi alanında bir numaralı destinasyon ve dünyanın en çok ziyaret edilen ikinci ülkesi İspanyadır. 2008 yılında başlayan büyük ekonomik kriz sonrasında, İspanya'da ayakta kalabilen tek sektör turizm olmuştur. İspanya Turizm Bakanlığının yapmış olduğu araştırmaya göre 2015 yılının temmuz ayında İspanyaya 7 milyon 875 bin 997 turist gelmiştir (<http://www.turizmhabercisi.com/ispanya-turizmi-tirmaniyor.html>). İspanya'da ekoturizme 1990 yıllarında organik çiftçilik, sulak alanlarda kuşçuluk, Andalusia'nın beyaz kasabalarında bisiklet turlarıyla başlanılmıştır. Aynı zamanda İspanya rüzgâr gücünü kullanan 4. ülkedir. Madrid ve Barselona şehirleri yenilenebilir enerjiyle temin edilmiştir

ve bu şehirlerde çevreye duyarlı bir yaklaşım vardır. Barcelona´ da yerleşen El Part havalimanında enerji sarfiyatını azaltmak için özel dizayn edilmiş cam duvarlar ve güneş ısıtma panelleri kullanılmaktadır. Madrid Avrupa´ da sayısız park ve bahçeleri, büyük yeşil alanları olan şehir olarak tanınmaktadır. Avrupa´da ilk kar amaçlı güneş enerjisi istasyonu Andalusia´da kurulmuştur. Bu şehirlerde çevre dostu faaliyetler karbonun ayak izlerini minimize etmekte fayda sağlamaktadır. Bu şehirlerde konaklayan misafirler enerji koruma politikasından ve çevreye duyarlılıktan dolayı memnun kalmaktadırlar. İspanyada çok sayıda çevre dostu oteller, çiftlik evleri mevcuttur. Barcelona´da Urbany olarak tanınan bir otelde misafirin kullandığı suyun %50i yağmur suyuyla birlikte harmanda kullanılmaktadır. Bundan başka turistlere çok sayıda doğa turizmi programlarında, örneğin üzüm bağlarında ve ya çiftlik sahalarında çalışma fırsatları sunulmaktadır (<http://www.spain.net/spain-guide/ecotourism-spain.html>).

Ekoturizm açısından diğer önemli bölge Almeria ilidir. Bu bölgenin ekonomisi balıkçılık, çiftçilik ve madencilığe dayanmaktadır.1960 yıllarından başlayarak turizm büyüyen ekonomik faaliyet olmuştur. Bölgede turistler için bisiklet aktiviteleri, dağa tırmanma, yelken ve rüzgâr sörfü sunulmaktadır. Yazın açık hava aktiviteleri, özellikle de İspanya plajları için çok uygundur. Buradaki Cabo de Gata –Nijar Milli Parkı 30 kilometrelik uzun sahil şeridi, manzara ve doğasıyla Kuzey Afrika’yı hatırlatmaktadır. Alan 1987 yılında UNESCO’nun koruma listesine dâhil edilmiştir. Bunun nedeni 38,000 hektar toprak ve 12,000 hektar deniz rezervi ve yaban hayatı olağanüstü zenginlikle alanda çok nadir ve endemik nesli tükenmekte olan bitkilerin korunması ve aşırı avlanmanın önüne geçilmesidir. Burada kayda alınan bitki türü 1,000, kuş türü ise 1,100’tür (Hose, 2007:270-271).

İtalya Örneği

Turizm 2.Dünya Savaşından sonra İtalyan hükümetinin dikkatini çekmeğe başlamıştır.Müzeleri,insanları ,spagettisi,müziği ,tarihi sokakları ile İtalya gezilip görülecek ülkeler sırasındadır.İtalyanın en önemli turistik şehirleri Roma(en fazla turist çeken şehir),Bologna(önemli fuar şehri) , Floransa(sanat şehri:en önemli yerleri Uffizi ve David of Michelangelo Buonarroti müzesi), Genoa (Columbus’un doğum yeri),Milan(tarihi liman şehri), Naples(Vezüv volkanının bulunduğu şehir), Pisa (Pisa Kulesi),Verona (eski gladyatör savaşlarının olduğu yer)´dir. (<http://www.italyankonsoloslugu.com/hakkında>). Bu kadar çok potansiyele sahip gelişmiş bir ülke olarak İtalya´da sürdürülebilirlik ve ekoturizm adına yapılan faaliyetler sırasında amacı İtalya´da ekoturizmi geliştirmek olan, 2002 yılının Aralık ayında Roma´da kurulan “Ekkoturizmo İtalia” örgütünün kurulmasıdır. Bu örgüt bütün paydaşları bir araya toplayarak, tur operatörleri ve se-

yahat acenteleri arasında koordinasyonu sağlayarak onlara teknik destek vermektir. Örgüt aynı zamanda Yüksek okul ve Üniversitelerle işbirliği yaparak, onları sürdürülebilir turizm gelişimi üzerine tartışmalar yapmaya teşvik etmektedir. “Ekkoturismo İtalia” bütün dünyaya açık politika uygulamaktadır. Onun başka ülkelerde özellikle de Latin Amerika’ında bulunan benzer kurumlarla gelişmiş ortaklıkları vardır (Satta.Ecoturismo İtalia http://www.soe-townsville.org/ecotourism/delegates/pdfs/ecoturismo_italia.pdf).

2009 yılından itibaren Alto Adige eyaleti tarafından tamamen çevre dostu bir tatil önerisi sunulmaktadır. Eyaletin Siusi Alps bölgesinde Sicilia arazisini korumak için entegre bir çevre programı başlatmıştır. Buraya ulaşım sadece otobüslerle sınırlandırılmış ve eko-sürdürülebilir bir yaklaşımı benimseyen oteller turistlere sundukları şarap ve ya yemekleri mümkün olduğunca “sıfır kilometre “ yani yereldir. Aynı zamanda Siciliya bölgelerarası yeşil turizm projesine ev sahipliği yapmıştır. Bu bağlamda bölgenin doğal korumaya alınmış yerlerine tren servisinin açılması amaçlanmıştır. Bu bölgenin Turizm Konsolu Nino Strano ‘ya göre yeşil turizm Siciliya’nın ekonomik kaynakları için çok faydalı olacaktır. Bu anlamda İtalyan hükümetinin amacı bölgelerde yeşil alanları artırarak ülkeye daha çok ekoturist çekmektir. İtalya anayasası ile kısmi bölgesel özerklik verilen 20 bölgeden biri Apulia,20009 yılında uluslararası pazarda rekabetedebilirliği ve sürdürülebilirliği sağlamak adında konaklama altyapısının gelişimine 50 milyon Euro mali destek vermiştir (Gordon, 2010).

İtalya’da ekoturizm için uygun olan yerler sırasında Akdeniz’in bozulmamış çölünü sunan Fiery adalarında otel yapımı ve araba kullanımı yasaklanmış, sadece kırsal çevre dostu küçük işletmelere izin verilmiştir (<http://traveltips.usatoday.com/ecotourism-italy-109357.html>) Buna benzer doğaya sahip diğer bir yer Florens ve Arezzo arasında yerleşen, etrafı organik çilek tarlaları, üzüm bağları, zeytinliklerle kaplı, önceden eski bir ev olan İLPino konaklama yeridir. Fakir sanat tarzı olarak bilinen, tüm modern konfora sahip İLPino orijinal rustik Toskana tarzında restore edilmiştir. Bu yerde 2000 yılından itibaren ziyaretçiler konaklamaya başlamıştır ve onlara eski gelenek ve ülkenin eski yaşam deneyimleri canlandırılmıştır (<http://ecotourismitaly.blogspot.com.tr/p/italy.html>). İtalya ekoturizmiulusal topraklar üzerinde bulunan bütün yerel kültürlere ve flora ve faunanin korunmasına odaklanmıştır.Bu bağlamda 1-2-3 Eylül 2015 yılında Pietrarsa’da milli tren yolu müzesinde sürdürülebilir turizm hakkında konferans düzenlenmiştir.(<http://placeinitaly.com/rome-italy/item/12946-italy-chooses-sustainable-tourism>).

Karayip Örneği

Turizmin ekonomideki önemi geleneksel tarım aktivitelerinin krizde olduğu dönemlerde daha da artmıştır.Bu bağlamda turizm ve hizmet sektörü ,geçen 20

yılda Karayipler`in ekonomisi için etkin güç haline gelmekle beraber yabancı dövizin en önemli kaynağı olmuştur. Dünya Turizm Örgütünü`ne göre 2005 yılında turizm ülke ekonomisine tam 20,400 milyon dolar kazandırmış ve Dünya Seyahet ve Turizm Konsolosluğunun 2001 yılındaki raporuna göre bu sektörde iş 2.5 milyona kadar yükselmiştir. Yalnız elit tabakanın reserve ede bildiği tatil yerleri,20 yıl içerisinde kitle turizmi için de ulaşılabilir olmuştur. Karayipler Turizm Örgütünü ve Dünya Turizm Teşkilatının verdiği bilgilere göre Karayipler 2004 yılında 40 milyona kadar turist çekebilmiştir(Dehoorne ve Tatar:2013,s:283-299).Karayip Turizm Örgütünü 2012 yılı raporunda ekonomisinin büyük bir kısmı turizme bağlı olan Karayiplerin Gayri Safi Milli Hasılasının %14`ü,istihdamının da %12`i turizm sektöründen sağladığı belirtilmiştir (Scott 2014.s:21-36). Ekoturizmin daha başlangıç evresinde olmasına rağmen Karayipler ,Dominikan`da orman eko-turizmi,Dutç`da ise marin ekoturizmi için potansiyele sahiptir.Bir kaç onyıl önce Dominik hükümetinin resort tipli turizmi geliştirme çabaları başarısızlıkla sonuçlandı.Bunun nedeni kumsal plajların yetersizliği ve yağmurlu hava dönemlerinin uzun sürmesi idi.Seyrek yaşam alanını kapsayan Dominik adası altayapı eksikliğine rağmen doğası iyi korunmuş yerler,turistleri kendi tüten volkanlarıyla , dokunulmamış,temiz doğasıyla,muhteşem sık ormanlarıyla ziyarete teşvik etmektedir.Ekoturizm doğa parklarının,küçük işletmeler ve yeni konaklama türü olan eko-konaklama yerleri şeklinde sunulmaktadır (Dehoorne & Tatar, 2013: 284-295).

ABD (Florida) Örneği

Ekonomisinin esas hareket ettirici gücü turizm olan Florida`nın en önemli turistik çekiciliği kumlu plajları ve temalı parklarıdır. Yapılan araştırmalara göre Florida plajlarına gelen turistlerin % 92`i ABD vatandaşıdır, onların % 40`ı yaptıkları aktiviteler arasında plaj ve sahil faaliyetlerinin ön sırada olduğunu belirtmiştir. Bununla beraber, Kuzey Amerika`da bulunan 20 lunaparkın 8`i Florida`dadır. Bu lunaparkların büyük kısmının bulunduğu Orlando vilayetini 2011 yılında 53,5 milyon turist ziyaret etmiştir. Aynı zamanda eşiz doğasıyla meşhur olan Florida`da hem turistlerin, hem de yerel halkın sık-sık ziyaret ettiği yüzlerle devlet parkı ve korunan araziler vardır. Florida Çevre Koruma Kurumunun verdiği bilgilere göre 1994 yılında, yerli ve yabancı olmakla toplam 290 milyon kişi Florida`nın doğal alanlarını rekreasyon için kullanmıştır.2010-2011 yıllarında devlet parklarını 20.4 milyon kişi ziyaret etmiştir. Florida`da bulunan ve Kuzey Amerika`nın el değmemiş sub-tropik kaynağıdır Everglade Milli Parkı, UNESCO`nun Miras listesindedir. (A Florida Taxwatch Research, 2013).

Milli parklara giriş birçok yerlerde ücretlidir. Milli parkı ziyaret etmek isteyen turist Milli Park Vakfından izin almaktadır. Bu izin yıllıktır ve maliyeti 50 ABD dolarıdır. Bundan başka sadece 22 yaş üzeri ABD vatandaşlarına 10

dollar karşılığında verilen , The Golden Age Pasaportuyla turistler hayatları boyunca Milli Prakları ziyaret etme hakkı kazanmaktadır (<http://upf.com/mkt/samples/Ambrose2.pdf>).

Stein (2003) tarafından yapılmış, Florida`da Ekoturizm gelişiminde doğanın rolünün değerlendirilme ve 67 ilçe,15 kararverici kurumlardan uzmanların katıldığı araştırmanın sonuçlarına göre,katılımcıların %23.9`u doğa temelli turizmin kendi ilçelerine direk para akışı sağladığını,%43.9`u dolaylı fayda sağladığını söylüyor ,bundan başka ekonomk büyümeyle bağlantılı olarak katılımcıların %14.9`u ekoturizmin kendi alanlarının tanıtımında ve turistleri buraya çekmekte önemli olabileceği kanaetindedir (Stein, vd, 2003:160-164). Florida`da dikkat çeken ekoturizm programları: DP Doğa Turu, Çiftçi Broun`un Yatak Kahvaltı tipli çiftliğidir.

DP Doğa Turu: Dennis ve Dorothy Prays tarafından Kuzey Florida`nın Suvanne Nehri Vadisi`nde ve Okefenokee Bataklığında 3 yıldır yapılan bu tur gezi, yürüyüş, kano gibi aktiviteleri kapsamaktadır.

Broun`un Yatak Kahvaltı Tipli Çiftliği; Florida`nın merkez kısmında Orlando ve Tampa vilayetleri yakınlığında yerleşen bu çiftlik Fred ve Maria Braunların kendi çiftlikleridir ve onlar dört yıldır ki, kendi çiftliklerini turistlere açmaktadırlar. .Çiftliğin misafirleri genelde çocuklu genç ailelerdir. Kendi evlerini topluma açmakla, çiftlikte çalışma ve yaşama deneyimlerini insanlarla paylaşma şansı kazanmışlardır. Burada sezon Ocaktan Mayıs'a kadar sürmektedir. Evin tasarımı eski evlere benziyor ve aynı zamanda da 45 hektar, içerisinde çam ağaçları, otlaklar, bir portakal bahçesi, korunan sulak alanın bulunduğu arazide turistler doğayı hissedebiliyorlar (Best & Stein) .Florida`nın eko-turistik çekicilikleri sırasında Deniz Dünyası Orlando , Tampa'daki Düş bahçeleri, Yunus turları, Everglade turları, Batı Tropik Ormanı, Botanik bahçe turları da yer almaktadır (Cotera, 2008).

Çin Örneği

Çin`de modern turizm 1950 yıllarında gelişmeğe başladı.1954 yılında Guanzhou, Shanghai, Beijing eyaletlerinde ve birkaç önemli şehirde 14 şubeli Çin Uluslararası Seyahat Hizmeti, 1964 yılında da Devlet Turizm Örgütü resmi olarak kurulmuştur. Çinde en önemli iki seyahat rotası vardır :1.i Beijing, Xi'an, Shanghai, Suzhou and Hangzhou şehirlerini kapsayan "S" biçimli rota ,diğeri, hilal şeklinde olan, Liaodong ve Shandong adaları ve Yangtze and Pearl nehri deltaları gibi kırsal alanları kapsayan hilal şeklinde olan rotadır.Eko-turlar daha çok hilal şeklinde olan rota üzerindedir. Bu rota üzerinde yerleşen bütün destinasyonlarda tatil köyleri ve çeşitli rekreasyonel faaliyet türleri bulunmaktadır."99.Uluslararası Ekoloji Turizm Yılı"nda Çin ekolojik tur rotasına sponsorluk etmiştir (<http://www.asianinfo.org/asianinfo/china/pro-tourism.html>).

Çin'in bio-çeşitliliği Koruma Faaliyet Planı özellikle eko-turizme hitap etmektedir ve yerel halka iş ve ücret vermekle onları korunan doğal alanlarla yaklaştırmayı amaç edinmiştir. (Tisdell, 1996:11-19). Çin'in 27 eyaletinde 1110 koruma ya alınmış alan mevcuttur. Bu alanlarda yapılmış araştırmada, korunan alanların % 54.9`da binalar yerel mimariyle harmoni içersin de, karakter olarak basit ve pratik yapıya sahiptir. %28`de kullanılan ulaşım araçları çevre dostu tur arabalarıdır. Çinin kuzeydoğusunda ekoturizmin gelişimi çok sayıda orman parklarına ve doğal hayatına bağlıdır. Bu yüzden koruma alanlarında en çok dikkat edilen altyapı sağlanmasını ve eğlencelerin düzenlenmesini yüksek ekonomik değerleri sağlayarak yapmaktır. Kurak bir doğaya sahip kuzeybatı Çin`de su sarfiyatını azaltmak ön sıradadır (Zhong, 2014:6787-6788).

Tablo 2. Çin`De Turistlerin En Çok Ziyaret Ettikleri Destinasyonlar

1. Hong Kong	2. Shanghai	3. Beijing	4. Macau	5. Guangzhou
6. Shenzhen	7. Sanya	8. Xian	9. Hangzhou	10. Chengdu
11. Qingdao	12. Dalian	13. Xiamen	14. Zhuhai	15. Nanjing
16. Guilin	17. Suzhou	18. Chongqing	19. Tianjin	20. Haikou

Kaynak: <http://www.travelchinaguide.com/tourism/>

Mevcut turizm-park,kaynak-toplum arasında uyum kendini Çin`in Hainan vilayetinde mevcut olan Jianfengling ve Diaoluoshan Ulusal Orman Parklar`nda göstermektedir. Ağırlıklı olarak kırsal yapıya sahip Hainan ekonomik açıdan en geri kalmış illerinden biridir .Adada sürdürülebilir kalkınmayı teşvik etmeyi amaçlayan 'EcoProvince' girişimi, koruma önlemleri ile ekonomik büyümeyi dengelemek için önemli bir strateji olarak eko-turizmi belirlemiştir.Park ve korunan alanlar bu adanın en önemli doğal turizm kaynaklarıdır (Stone, 2002:53-63). Bundan başka Nanshan Kültür Turizm Alanı, Hainan eyaletinin Sanyan Şehrinde yerleşmektedir. Sayısız turistlerin ve ziyaretçiler Nanshan şehrinin doğal güzelliklerinden dolayı buraya toplanması buranı önemli eko-turizm alanı yapmaktadır. Turistlerin buraya akın etmesinin diğer bir nedeni de yerel kültür üzerinde Budist etkisidir. Budizm Kültür Parkı, Nimet ve Uzun Ömür Parkı, Hainan Geleneksen Kültür Parkı bu alana özeldir (<http://www.travelchinaguide.com/attraction/hainan/sanya/nanshan-cultural-tourism-zone/>).

Tayvan Örneği

Sarp dağlar, plajlar, milli parklar, yemyeşil ormanlar ve kaplıcaları ile Tayvan bozulmamış eko-turizm destinasyonudur.Tayvanın doğal mirası,eko-turizmi ile tanınan Milli Parklarında korunuyor: Yangmingshan, Taroko Gorge, Shei-pa , Kinmen.Bazı Alishan- Misty gibi en önemli eko-turizm destinasyonlarına

yalnızca trenle ulaşım sağlana bilmektedir.. Kenting Milli Parkı ,adanın en uç güney ucunda yer alan bu park plajları ve yemyeşil bitki örtüsü ile ünlüdür.Sun Moon gölü köpüklü mavi suları ve muazzam dağ manzarasıyla meşhur Nantou County Dağlarında 2.500 feet yüksekte yerleşmektedir (<http://www.voyagersworld.in/article/eco-tourism-taiwan>). Adanın %58,5 `nin çeşitli bitki türleriyle zengin ormanlarla kaplı olması ,sürdürülebilir gelişim için kaynakların sürdürülebilir yönetiminin geliştirilmesini önemli kılmaktadır.Bu ekonomik gelir ve bioçeşitlilik arasında denge sağlamaktadır.Bio kaynaklara zarar vermeden kullanımı maksimize ederek merkezi hükümet toplam 22Milli Park kurmuştur. ve bunların 18`i Tayvan Orman Bürosu tarafından yönetilmektedir.İstatistiklere göre bu 18 parkı 2002 yılında 2,81 milyon kişi ziyaret etmiş, 2006 yılında %11,74 artımla kişi sayısı 3,14 milyona ulaşmıştır (Lee, 2010:812).

Avrupa,Çin ve Japon sömürgeciler tarafından kendi topraklarından sürülen Tayvan`ın batı kısmında yaşayan Tsou halkı ,adanın merkezindeki Yuu Şan dağlarındaki bambuk ormanlarında yerleşmişlerdir. Sonradan dağ bölgelerinin özelliklerinin farkına varan Tayvan insanları bu tür yerlere dinlenmek ve şehrin boğucu hayatından kurtulmak için gelmeye başlamıştı. .Dağ dinlenme yerlerine artan talepten dolayı dikkat çekici en önemli yerlerden biri de yılda 450.000 turistin ziyaret ettiği Saviki köyündeki Tanayiku Milli Ekoloji Parkıdır. Park Tanayiku Deresinin etrafında yerleşiyor ve Zhengwen Nehrinin ırmağına 18 km mesafededir. Kapsadığı alan 2,500 dönümdür. Buranın ekoturizme açılması aynı zamanda istidhama katkı sağlamış,180 yerel insan koruma resmisi olarak görev almıştır (Hipwell, 2007:876-894). Saiviki`nin diğer köyü olan Alishan köyü de ekoturizm açısından çok önemli kouma sahiptir.2003 yılında burda yaşayan kişi sayısı 637 olmuştur.Nadiren bulunan Scaphesthes alticorpus balığının bol olduğu Danayigu Nehri bu köyden geçmektedir.ziyaretçilerin buraya gelme sebeplerinden biri de balık avlamaktır.Danayigu Ekoloji Parkı `nın 1995 yılında turizme açıldıktan sonra turistler için balık yemleme,yerel müzik ve dans,geleneksel mutfak,güzel sanatlar ve el yapımları gibi faaliyetler sunmaktadırlar. Tayvan`da bütün parklar devlet tarafından yapılmıştır ama Danayigu yerel insanlar tarafından planlanmış ve yapılmıştır.Danayigunun kurulumundan önce yerel halk geçimini tarımla sağlamaktaydı,lakin sonra turizm de devreye girerek halka ekonomik fayda sağlamaya başladı.Burayı ziyaret eden turist sayısı 1995 yılında 10,492 `den 2003 yılında 147,049`a yükselmiştir (Tsaur, vd, 2006:644-645).

Kosta-Rika Örneği

Kosta- Rika Kuzey Amerika destinasyonları içerisinde turistler tarafından volkanları,nehirleri,millî parkları ile, en çok tercih edilen ekoturizm bölgelerinden biridir.Kosta-Rika`da otel sektörü 1987 yılından 2000 yılına kadar %400 artmıştır.Aynı zamanda 1987 yılında 250 000 otel sayısı olan Kosta-Rika 1999 yılında 1 milyon otele ulaşmıştır.Genel olarak 1990 yılında bir kaç bin olan ortalama gelen turist sayısı ,2000 yılında 20,000 e yetişmiştir. 1980 yıllarının sonunda Güney Amerika ve Avrupalı yatırımcılar bu toprakların ekoturizm potansiyelini değerlendirmeye başladılar.Hayatın merkezinde geleneksel tarım aktiviteleri,sığır çiftliği durmaktaydı.Bir kaç on yıl sonra küçük uçaklarda backpacker ekoturistler küçük otelleri doldurmaya başladılar.Burada daha önce yatırım yapılmamasının nedeni jeoğrafik olarak uzaklığı ve altyapı eksikliği olmuştur.1990 yıllarında burada toprak almaya başlayan yabancı yatırımcılar ekonomik ve kültürel açıdan katkı sağlamakla beraber ekoturizme de fayda sağlamış olmuştur.Birinci dereceli ekoturizm katılımı özel mülklerde yerleşen,sınırları Corcovado Millî Parkı ve Drake Sahiline dayanan orta ölçülü eko konaklama işletmelerinin gecelik oda fiyatları 50 ABD doları idi.İkinci dereceli ekoturizm katılımı,varlıklı Kosta –Rika yerlileri tarafından yönetilen kulübelerdir (Almeyda, 2010:803-804).

Bu kulübelerin gecelik fiyatları 10 ve 20 ABD doları arasında değişmekteydi ve burda çalışanlar ekoturistlere taksi,at binme gibi hizmetler vermektedir.Üçüncü dereceli ekoturizm katılımı ise ,yabancı ağırlıklı işletmelerde az gelirli yerel insanların aşçılık,hizmetçilik,bekçilik,beletçilik gibi işlerde çalışmasıydı.Bundan başka Osa`da geleneksel cinsiyetçi kurallar kadınların gelir elde etme şanslarını kısıtlamış olsada ekoturizm sayesinde kadınlar küçük işletme ,kulübe ve restoranlarda çalışmaya başladılar.En çok ziyaret edilen ekoturistik bölgelerden bir diğeri de,, iç kısımlarda ormanlaştırma yapılan Nikoya çoğunluk olarak ekoturizme hizmet vermektedir.BuradakiPunta İstila eko konaklama işletmesi burada istidham yaratarak çalışanların geri dönmesine neden olarak başarılı bir ekoturizm örneği olmuştur (Horton, 2009:96-97). Doğa temelli turizm Kosta-Rika`nın turizm sektörünün en önemli segmentlerinden biridir.Kosta-Rika`da Sürdürülebilir Turizm Sertifika Programı Kosta-Rika Turizm Enstitüsü tarafından yönetilmektedir. Kosta – Rika`daki agroturizm turlarına örnek olarak Coopesarapiqui Saraplıqf Alajuela Kahve turu,İsla Chira .Golfo de Nicoya Geleneksel Balık turu, Danta Corcovado Lodge La Palma Golfito Palma turu,Santa Cruz de Turrialba Mandıra turunu gösterebiliriz.Agro-ekoturizm çiftçiler için alternatif gelir kaynağı olsa da ,kırsal yaşam düzeyini keskin değiştirmemektedir.Sürdürülebilirlik kapsamında en iyi tarım uygulamaları,çevre ve tarım arasındaki dengeyi bozmayan uygulamalardır (Zumbado, 2010:203-207).

SONUÇ

Günümüzde destinasyonlar için önemli gelir kaynağı haline gelen turizm sektörü ve alternatif turizm türü destinasyonun çekiciliğini arttırmak için önem arz etmektedir. Geleneksel turizm türleri artık turistler cazip gelmemekle beraber, onlar destinasyonlarda yapılan turistik aktivitelerin ne çevreye ne kadar uyumlu olduğuna da dikkat etmektedirler. Şehrin stressli ve yoğun temposundan yorularak dinlenmek isteyen insanlar toprakla uğraşacakları aktiviteleri tercih etmektedirler. Bundan dolayı son zamanlarda turizmde doğa temelli aktivitelerin sayısı artmış, doğayla dost yeni turizm çeşitleri meydana çıkmıştır. Bununla beraber yeni turistik işletme türü olan ve eco-lodge olarak literatüre geçen ekolojik konaklama işletmelerinin sayısı artmakta ve turistler için bir çekicilik oluşturmaktadır.

Bu tür işletmelerin amacı turiste doğayla iç- içe tatil sunmakla beraber onlara bir sıra tarım ve hayvancılık faaliyetleri sunmaktır ve bunları yaparken çevreye zarar vermemektir. Burada amaç turistlerde çevreye karşı duyarlılık bilinci aşılmasıdır. Ekoturizm sayesinde toplumların çevreye bakış açıları daha da duyarlı hale dönüşmekte ve ülkelere de turizm çeşitlendirilmesi ile sürdürülebilirliği açısından katkı sağlamaktadır. Örnek destinasyonlarda da belirtildiği üzere ekoturizm bir çok ülke açısından fırsatlar yaratmaktadır. 1990'lı yıllardan itibaren turizm hareketi %4 büyümeye gösterirken ekoturizm %24-30 arası büyümeye göstermiştir. Bu nedenle başta ülkemizde olmak üzere uygun bitki örtüsü, biyolojik çeşitliliği ve iklime sahip olan turizm deneyimli birçok ülke ekoturizmi bir turizm çeşiti olarak uygulaması gerekmektedir. □

KAYNAKÇA

- 19 Aralık 2015 tarihinde <http://www.asianinfo.org>: <http://www.asianinfo.org/ asianinfo/china/pro-tourism.htm> adresinden alındı
- 20 Aralık, 2015 tarihinde [http://www. ravelchinaguide. com/tourism/](http://www.travelchinaguide.com/tourism/) adresinden alındı
- <http://www.omcekonomi.com>. (2013, Temmuz 15). Aralık 06, 2015 tarihinde Ekoturizm: <http://www.omcekonomi.com/175/ekoturizm> adresinden alındı
- (<http://www.italyankonsoloslugu.com>. (tarih yok). Aralık 17, 2015 tarihinde (<http://www.italyankonsoloslugu.com/hakkinda/> adresinden alındı
- A Florida Taxwatch Research. (2013). Investing in Tourism:Analysing The Impact of Expanding Tourism. Aralık 18, 2015 tarihinde <http://www.floridataxwatch.org>: <http://www.floridataxwatch.org/resources/pdf/2013TourismFINAL.pdf> adresinden alındı
- Almeyda, A. M. et.all (2010). Ecotourism Impacts in the Nicoya Peninsula, Costa Rica. International Journal of Tourism Research , 803-819.
- Best, M. N., & Stein, T. V. (tarih yok). Ecotourism in Florida. Aralık 18, 2015 tarihinde <http://edis.ifas.ufl.edu>: <http://edis.ifas.ufl.edu/pdffiles/fr/fr17800.pdf> adresinden alındı.
- <http://www.univeur.org/cuebc/downloads/PDF%20carte/07.%20Calvia%20declaration.PDF> adresinden alındı.
- Cotera, C. (2008). Florida`s Eco Tourism. Aralık 18, 2015 tarihinde <http://next2disney.com>: http://next2disney.com/wp-content/uploads/2015/08/8_6_15-ECO-TOURIST-PDF-OF-FLORIDA.pdf adresinden alındı
- Dehoorne, O., & Tatar, C. (2013). Ecotourism Development Strategies for Caribbean Tourism Destinations. Tourismos: An International Mltidisciplinary Journal Of Tourism , 283-299.
- Ekoturizm ve Sürdürülebilir Turizm Derneği. (2007). Ekoturizm Nedir? Aralık 10, 2015 tarihinde <http://www.ekoturizmdernegi.org>: <http://www.ekoturizmdernegi.org/ekotur.asp> adresinden alındı
- Emgin, Ö., & Türk, Z. (2004, Haziran). Yeşil Pazarlama. Aralık 06, 2015 tarihinde <http://www.mevzuatdergisi.com>: <http://www.mevzuatdergisi.com/2004/06a/01.htm> adresinden alındı
- Fidenza, C., Barbone, S., & Dabdoub, C. (2011). Avrupa`da Sürdürülebilir Turizm Proje Yönetimi. Aralık 18, 2015 tarihinde www.adam-europe.eu: <http://www.adam-europe.eu/prj/6055/prj/PM4ESD%20Manual%20TR.pdf> adresinden alındı
- Gordon, L. (2010). Sustainable tourism gains ground in Italy. Aralık 17, 2015 tarihinde Euromonitor International: <http://blog.euromonitor.com/2010/08/sustainable-tourism-gains-ground-in-italy.html> adresinden alındı
- Günlü, E. (2014). Sürdürülebilir Turizm ve Yönetimi. M. Kozak içinde, Sürdürülebilir Turizm (s. 63-79). Ankara: Detay Yayıncılık.
- Healey, M., & Media, D. (tarih yok). <http://traveltips.usatoday.com>. Aralık 15, 2015 tarihinde USA Today: <http://traveltips.usatoday.com/aims-objectives-ecotourism-108341.html> adresinden alındı

- Hipwell, W. T. (2007). Taiwan Aboriginal Ecotourism/Tanayiku Natural Ecology Park. *Annals of Tourism Research* , 876-897.
- Horton, L. R. (2009). Economic and Social Impacts of Costa Rica `sEcotourism Boom. *Latin American Perspectives* , 93-107.
- Hose, T. A. (2007). Geotourism in Almeria Province, southeast Spain. *Tourism Preliminary Communication* , 259-276.
- <http://ecotourismitaly.blogspot.co.uk/> . (tarih yok). Aralık 10, 2015 tarihinde Ecotourism In Italy: <http://ecotourismitaly.blogspot.co.uk/> adresinden alındı
- <http://placeitaly.com>. (tarih yok). Aralık 17, 2015 tarihinde <http://placeitaly.com/rome-italy/item/12946-italy-chooses-sustainable-tourism> adresinden alındı
- <http://traveltips.usatoday.com>. (tarih yok). Aralık 17, 2015 tarihinde (<http://traveltips.usatoday.com/ecotourism-italy-109357.html> adresinden alındı
- <http://upf.com>. (tarih yok). Aralık 18, 2015 tarihinde <http://upf.com/mkt/samples/Ambrose2.pdf> adresinden alındı
- <http://www.ecotourism.ca>. (tarih yok). Aralık 10, 2015 tarihinde <http://www.ecotourism.ca/importanceofecotourism.html> adresinden alındı
- <http://www.voyagersworld.in>. (tarih yok). Aralık 19, 2015 tarihinde <http://www.voyagersworld.in/article/eco-tourism-taiwan> adresinden alındı
- Kasalak, M. A. (2014). Ekoturizm Girişimcilerinin İnnovasyona Yatkınılığının Ölçülmesi: Muğla Yöresinde Yer Alan Ekolojik Oteller Kapsamında Bir Alan Araştırması. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi . Konya, Türkiye: Selçuk Üniversitesi.
- Kaypak. (2010). Ekolojik Turizmin Sürdürülebilirliği. Alanya İşletme Fakültesi , 93-114.
- Kozak, M. (2014). Sürdürülebilir Turizm. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Lee, C.-F. (2010). Developing an Evaluation Model for Destination Attractiveness :Sustainable Forest Recreation Taiwan. *Journal of Sustainable Tourism* , 811-828.
- Sata, A. (tarih yok). Ecoturismo İtalia. Aralık 17, 2015 tarihinde http://www.soe-townsville.org/ecotourism/delegates/pdfs/ecoturismo_italia.pdf adresinden alındı
- Scott, M. M. (2014). Natural Disasters and HIV/Aids :İntensifying Threats to Sustainable Tourism Development in the Caribbean. *Journal of Tourism* , 21-36.
- Sezgin, M., & Karaman, A. (2008). Turistik Destinasyon Çerçevesinde Sürdürülebilir Turizm Yönetimi ve Pazarlaması. Selcuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi , 429-438.
- Stein, T. V., Clark, J. K., & Rickards, J. L. (2003). Assessing Nature`s Role in Ecotourism. Development in Florida :Prespectives of Tourism Professionals and Government Decision. Makers. *Journal of Ecotourism* , 155-172.
- Stone, M. J. (2002). Ecotourism & Community Development: Case Studies From Hainan, China,. A thesis presented to the University of Waterloo in fulfillment of the thesis requirement for the degree of Master of Arts in Planning, . Waterloo, Ontario, Canada: University of Waterloo .
- Tisdell, C. (1996). Ecotourism, Economics, and the Environment: Observations from China. *Journal of Travel Research* , *Journal of Travel Research* , 11-19.
- Tokgöz, N., & Önce, S. (2009). Şirket Sürdürülebilirliği: Geleneksel Yönetim. Afyon Kocatepe Üniversitesi ,İ.İ.B.F Dergisi , 255.

- Tsaur, S.-H., Lin, Y.-C., & Lin, J.-H. (2006). Evaluating Ecotourism Sustainability from the Integrated Perspective of Resource, Community and Tourism. *Tourism Management*, 640-653.
- Turizm ve Sürdürülebilirlik. (tarih yok). Aralık 05, 2015 tarihinde Ekoyapı: <http://www.ekoyapidergisi.org/269-turizm-ve-surdurulebilirlik.html> Erişim: 06.12.2015) adresinden alındı
- TÜSİAD. (2012). Sürdürülebilir Turizm. İstanbul: TÜSİAD.
- www.spain.net. (tarih yok). Aralık 15, 2015 tarihinde <http://www.spain.net/spain-guide/ecotourism-spain.html> adresinden alındı
- Yücel, C. (2002, Nisan). Turizmde Yükselen Değer: Ekoturizm. Aralık 18, 2015 tarihinde <https://www.tursab.org.tr>: https://www.tursab.org.tr/dosya/1023/02nieko_1023_1889046.pdf adresinden alındı
- Zhong, L. (2014). Ecotourism Environmental Protection Measures and Their Effects on Protected Areas in China. *Sustainability*, 6781-6798.
- Zumbado, F. (2010). Agrotourism and Agro-ecotourism in Costa Rica.e-Review of Tourism Research, 196-210.